

Vergaderjaar 2015–2016

33 625

Hulp, handel en investeringen

Nr. 216

**BRIEF VAN DE MINISTER VOOR BUITENLANDSE HANDEL EN
ONTWIKKELINGSSAMENWERKING**

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 16 juni 2016

Graag bied ik u, mede namens de Minister van Buitenlandse Zaken, de reactie aan op het verzoek van de Algemene Kamercommissie Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking van 2 juni 2016 over de economische en politieke situatie in Mozambique en de consequenties voor de Nederlandse hulpprogramma's.

Besluit van de Nederlandse regering

Het kabinet besloot op 30 mei jl. de directe steun aan de centrale overheid van Mozambique op te schorten. Het kabinet nam dit besluit nadat bekend werd dat de Mozambikaanse overheid twee leningen ter waarde van 1,4 miljard bewust had verzwegen. Deze leningen, waar de Mozambikaanse staat garant voor staat, zijn buiten de nationale begroting gehouden.

De hierdoor ontstane financiële crisis is zeer zorgelijk. Mozambique zal alles op alles moeten zetten om het vertrouwen van haar eigen burgers, het Mozambikaanse parlement en de internationale gemeenschap terug te winnen. Met het opschorten van de hulp heeft de Nederlandse regering een duidelijke boodschap afgegeven. Er kan geen sprake zijn van «*business as usual*». Op korte termijn zijn vertrouwenwekkende maatregelen nodig waaruit blijkt dat de Mozambikaanse regering deze zaak serieus neemt. En dat zij de benodigde maatregelen treft om ervoor te zorgen dat dit in de toekomst niet meer voorkomt.

De leningen

Op 3 april 2016 publiceerde de Wall Street Journal een artikel over leningen die de vorige Mozambikaanse regering in 2013 en 2014 is aangegaan. Het artikel berichtte over een niet eerder bekend gemaakte lening aan staatsbedrijf ProIndicus. Tijdens een bijeenkomst op 13 april jl. met het IMF bevestigde de Mozambikaanse Minister van Financiën het bestaan van deze en andere leningen (o.a. aan het staatsbedrijf MAM)

waarvoor de overheid garant zou staan. Duidelijk werd ook dat deze leningen buiten de begroting om en zonder medeweten en toestemming van het parlement waren afgesloten. De totale hoogte van de leningen bedraagt ruim 2,3 miljard dollar voor de staatsbedrijven EMATUM, ProIndicus en MAM. De EMATUM-lening (850 miljoen dollar) was al in 2013 aan het licht gekomen en in maart 2016 door de Mozambikaanse regering succesvol geherstructureerd.

Eveneens bleek dat de Mozambikaanse regering het bestaan van de andere leningen (ProIndicus en MAM) bewust heeft verzwegen. Dit veroorzaakte medio april jl. een dusdanige vertrouwenscrisis dat het IMF haar programma met Mozambique direct heeft stopgezet. Nederland heeft, net als andere donoren, toen ook de betalingen aan de centrale overheid tijdelijk aangehouden. Na bestudering van de op 29 april door de Mozambikaanse regering verschaft informatie en nadere analyse van de complexe financiële situatie besloot het kabinet op 30 mei jl. de voorlopige maatregel te handhaven.

De leningen aan ProIndicus en MAM zijn verstrekt via de de Britse vestigingen van de Credit Suisse en de Russische VTB Bank. De Britse en Zwitserse financiële autoriteiten onderzoeken of bancaire regels zijn overtreden. De EMATUM obligaties uit 2013–2014 zijn tevens uitgegeven via Credit Suisse UK en het Russische VTB. Hiertoe werd Mozambique EMATUM Finance 2020 B.V. opgezet, gevestigd te Amsterdam. De administratie werd gevoerd doortrustkantoor TMF Group. De EMATUM leningen zouden zijn gebruikt voor de aanschaf van marineschepen en helikopters, naast de aanschaf van de vissersboten voor tonijn waar de lening aanvankelijk voor bedoeld was. In algemene zin geldt dat De Nederlandsche Bank, als toezichthouder op trustkantoren, alle relevante signalen in haar toezicht betreft en onderzoek doet waar dat nodig is.

Financiële crisis

Mozambique kampt met een ernstige financiële crisis. Bovenop het effect van de dalende olieprijs, de droogte, en de reeds bestaande schuldenpositie, zal door de verzwegen leningen de staatsschuld van Mozambique in 2016 tot een zorgelijk niveau oplopen. Door de vertrouwensbreuk en het stopzetten van directe donorfinanciering, heeft de Mozambikaanse overheid minder inkomsten. Er is een groot tekort aan US dollars en bovendien devalueert de lokale munt de Metical sterk. De *credit rating* voor Mozambique is naar beneden bijgesteld en wordt door kredietbeoordelingsinstelling Standard & Poor beschreven als «*selective default*».

Reactie van Mozambikaanse overheid

Tijdens een speciale sessie op 8 en 9 juni jl. heeft de Minister President do Rosario publiekelijk afstand genomen van de acties van de vorige regering. Hij heeft toegegeven dat de leningen illegaal zijn omdat zowel de nationale parlements wet als de begrotings wet zijn overtreden. Zowel het parlement als het openbaar Ministerie gaan onderzoek doen naar de staatsschuld. Ook kondigde het Ministerie van Financiën aan spoedig met een plan te komen om de overheidsuitgaven met 10% te verminderen.

Dit zijn belangrijke eerste stappen om het vertrouwen van donoren terug te winnen, maar nog lang niet voldoende. Het IMF zal tussen 15 en 25 juni 2016 een missie naar Mozambique uitvoeren. Nederland hecht aan een door het IMF voorgestelde internationale forensische audit om duidelijkheid te krijgen over de verantwoordelijkheden rondom de leningen en staatsgaranties. De Mozambikaanse regering zal eveneens stappen moeten zetten om het bestuur van de Centrale Bank en het Ministerie van

Financiën aanzienlijk te verbeteren. Tot slot moet privatisering van staatsbedrijven hoge prioriteit krijgen, zodat een deel van de staatsschuld afgelost van worden.

Politieke en humanitaire context

De politieke situatie in Mozambique is instabieler geworden. De spanningen tussen de regeringspartij Frelimo en de oppositiepartij Renamo zijn het laatste jaar toegenomen. Renamo betwist de geldigheid van de verkiezingen in 2014 en eist de macht op in enkele provincies. Sinds januari 2016 zijn gewapende conflicten tussen de partijen opgelaaid waarbij doden zijn gevallen. Lange tijd leek er weinig kans op toenadering tussen de Frelimo en Renamo. Na benoeming van nieuwe vertegenwoordigers namens beide partijen is een inhoudelijke agenda overeengekomen en er liggen voorstellen voor een datum en locatie van de persoonlijke ontmoeting tussen president Nyusi en oppositieleider Dhlakama op tafel.

Naast een politieke crisis kampt Mozambique ook met een humanitaire crisis. Vooral de centrale en zuidelijke delen van het land zijn ernstig getroffen door extreme droogte als gevolg van El Niño. Op dit moment hebben 1,5 miljoen mensen behoefte aan voedselhulp. Nederland heeft 1,15 miljoen euro uitgetrokken voor humanitaire hulp. Tevens heeft het kabinet dit jaar ongeoordeelde noodhulpmiddelen beschikbaar gesteld voor Oost- en Zuidelijk Afrika via de Central Emergency Response Fund (CERF) van de Verenigde Naties en via NGO's.

Gevolgen voor Nederlandse inzet

Nederland ondersteunt in Mozambique programma's voor 34,4 miljoen euro (2016) op de volgende speerpunten: water en sanitatie, voedselzekerheid en Seksuele en Reproductieve Gezondheid en Rechten (SRGR).

Het opschorten van de hulp via de centrale overheid betekent dat de Nederlandse bijdragen aan de gezondheidssector, de watersector en een sociaal vangnetprogramma gericht op oudere mensen op het platteland (totaal ruim 10 miljoen euro) worden aangehouden.

Programma's met decentrale of semi-overheidsinstanties waarbij de financiering niet via de nationale begroting loopt, worden gecontinueerd. Het gaat bijvoorbeeld om programma's voor watervoorziening en sanitatie in kleine steden, ondersteuning bij registratie van landrechten en het tegengaan van overstromingen door onderhoud van dijken. Overige projecten gericht op het maatschappelijk middenveld en multilaterale partijen vinden doorgang. Ook de inzet van het bedrijfsleveninstrumentarium wordt gecontinueerd.

Het is van groot belang dat de Mozambikaanse autoriteiten nu daadkracht tonen en de juiste maatregelen nemen om de financiële crisis aan te pakken. De humanitaire crisis maakt de noodzaak om snel voortgang te boeken alleen maar groter. Het kabinet volgt de situatie in Mozambique nauwgezet en heeft de hoop dat de Mozambikaanse overheid bereid is concrete acties te nemen richting herstel.

De Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking,
E.M.J. Ploumen